

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS AMŽIAUS PAGRINDU DARBO SANTYKIŲ SRITYJE TYRIMO

2017 m. liepos Nr. (17)SN-109)SP-

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2017 m. gegužės 26 d. gautas Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos persiųstas pareiškėjo A. B. (toliau – Pareiškėjai) skundas dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu (Pareiškėjui skundžiamų veiksmų metu buvo 76 metai) darbo santykių srityje. Skunde nurodoma, pasikeitus AB „Lietuvos geležinkeliai“ Keleivių vežimo direkcijos (toliau – Direkcija) vadovui, naujasis vadovas ėmė daryti spaudimą vyresnio amžiaus darbuotojams, siekdamas, kad šie išeitų iš darbo. Pasak Pareiškėjo, 2017 m. kovo 21 d. įvyko jo ir vadovo pokalbis, kurio metu vadovas ragino išeiti Pareiškėją iš darbo, išsakydamas teiginius, jog Pareiškėjas „yra pensininkas ir jam laikas pailsėti“; „tai ką, skiriamės?“; „gausit pilną kompensaciją ir visas išmokas“. Pareiškėjas teigia, kad būdamas pasimetęs, patirdamas vadovo spaudimą, sutiko būti atleistas iš darbo savo noru. Nuo 2017 m. kovo 29 d. Pareiškėjas turėjo eiti kasmetinių atostogų, tačiau jis buvo paprašytas atostogas skubiai atšaukti, kad pasirašytų atleidimo iš darbo dokumentus. Pareiškėjas teigia, kad jis darbe buvo žeminamas dėl amžiaus. Dėl patirto streso pablogėjus sveikatai 2017 m. kovo 28 d. Pareiškėjas kreipėsi į gydytojus. Tą pačią dieną Pareiškėjui paskambino direktorius ir reiškė priekaištus dėl Pareiškėjo ligos. Pareiškėjo teigimu, jis sergantis buvo priverstas grįžti į darbą ir pasirašyti atleidimo iš darbo dokumentus. Pareiškėjas nurodo, jog pokalbio su vadovu metu jam buvo pažadėta atleidžiant iš darbo išmokėti 8 jo atlyginimus. Po kelių dienų Pareiškėjas sužinojo, jog jį iš darbo atleido sergantį bei kad vietoje sutartų 8 atlyginimų Pareiškėjui išmokėta tik pusė sumos.

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 str. 2 d., 2017 m. birželio 12 d. raštu Nr. (17)SN-109)S-337 kreipėsi į AB „Lietuvos geležinkeliai“ (toliau – ir darbdavys) administraciją, pašydama pateikti informaciją dėl Pareiškėjui pokalbio su vadovu metu buvo išsakytų teiginių, paprašyta nurodyti Pareiškėjo atleidimo iš darbo priežastis/motyvus, pateikti duomenis apie tai,

kiek ir kokio amžiaus darbuotojų buvo atleisti iš AB „Lietuvos geležinkeliai“ Keleivių vežimo direkcijos nuo 2017 m. sausio 1 d., pateikti atleidimo pagrindą sudarančius dokumentus, duomenis apie darbo santykių nutraukimo priežastis, taip pat informaciją apie tai, ar planuojama artimiausiu metu atleisti iš AB „Lietuvos geležinkeliai“ Keleivių vežimo direkcijos darbuotojus, jei taip, dėl kokių priežasčių, kiek ir kokio amžiaus darbuotojų, pateikti kitą reikšmingą su tyrimo esme susijusią informaciją ir įrodymus.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje 2017 m. birželio 12 d. gautas AB „Lietuvos geležinkeliai“ raštas Nr. 2-1517 „Dėl informacijos pateikimo“, kuriame nurodyta, jog Pareiškėjas savo iniciatyva atvyko į AB „Lietuvos geležinkeliai“ Keleivių vežimo direkciją bei išreiškė pageidavimą susitikti su Direkcijos direktoriumi. Pokalbio metu Pareiškėjas teiravosi apie planuojamus pertvarkymus bei jo vadovaujamo Keleivių aptarnavimo centro Transporto baro tolesnę veiklą ir galimus pasikeitimus. Pareiškėjui buvo paaiškinta, kad yra peržiūrimos visų Direkcijos struktūrinių vienetų veiklos, tobulinimo galimybės, taip pat svarstomi galimi pokyčiai, siekiant efektyvinti direkcijos veiklą. Tik vėliau pokalbio eigoje Direkcijos direktoriui pasiteiravus apie Pareiškėjo lūkesčius, Pareiškėjas nurodė, jog būtent tai siekė aptarti susitikimo metu. Pokalbio pabaigoje Pareiškėjas pasiteiravo, ar būtų galimybė darbo sutartį šalių susitarimu taip pat nutraukti ir jo sutuoktinei M. B. Aptarus minėtus klausimus, šalys, suderinusios tarpusavio interesus, susitarė Pareiškėjo darbo sutartį nutraukti šalių sutarimu, atitinkami susitariant ir dėl konkrečios darbo sutarties nutraukimo datos, t. y. 2017 m. kovo 28 d., išeitinių išmokų dydžio (keturių mėnesinių vidutinio darbo užmokesčio dydžio), parengtas Pareiškėjo prašymas. Atsižvelgiant į šalių priimtą sprendimą nutraukti darbo sutartį 2017 m. kovo 28 d., planuotų atostogų, turėjusių prasidėti 2017 m. kovo 29 d., atšaukimas šiuo atveju buvo techninis veiksmas.

Rašte nurodoma, kad darbo pokalbis su Pareiškėju įvyko 2017 m. kovo 22 d., Pareiškėjas aiškiai išreiškė savo valią, pasirašydamas atleidimo iš darbo dokumentus, jų atšaukti, pakeisti neprašė. Paskutiniąją savo darbo dieną, t. y. 2017 m. kovo 28 d., Pareiškėjas darbdaviui nepranešė apie ligą, todėl su Pareiškėju buvo susiekta ir pasiteirauta, kur jis yra. Pareiškėjas atvyko į Direkciją bei grąžino darbo pažymėjimą. Aplinkybę, kad Pareiškėją tenkino darbo sutarties nutraukimo šalių sutarimu sulygotos sąlygos, pagrindžia ir faktas, kad Pareiškėjas paprašė analogiškų sąlygų nutraukiant darbo sutartį šalių susitarimu ir savo sutuoktinei M. B., kuri prašymą pateikė 2017 m. kovo 27 d. (darbo sutartis nutraukta 2017 m. balandžio 3 d.). Rašte nurodoma, kad nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2017 m. birželio 9 d. Direkcijoje atleisti 184 darbuotojai, iš kurių: 75 darbuotojai nuo 23 iki 50 metų amžiaus; 42 darbuotojai

nuo 50 iki 60 metų amžiaus; 12 darbuotojų nuo 60 metų iki senatvės pensijos amžiaus. Darbo santykių nuraukimo priežastys buvo šios: darbuotojo pareiškimu (24 darbuotojai); šalių susitarimu (141 darbuotojas); darbdavio iniciatyva (14 darbuotojų); darbuotojui mirus (2 darbuotojai); medicinos komisijos išvados pagrindu (1 darbuotojas); suėjus darbo sutarties terminui (2 darbuotojai). Taip pat nurodoma, kad šiuo metu bendrovėje vykdoma centralizacija ir struktūriniai pertvarkymai, todėl tikslus planuojamų atleisti darbuotojų skaičius nėra aiškus, kadangi vykdoma įvairių darbinių veiklų analizė, siekiant jas optimizuoti.

AB „Lietuvos geležinkeliai“ Keleivių vežimo direkciją administracijos atstovui telefonu 2017 m. birželio 9 d. susisiekus su Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos Teisės skyriaus patarėja Audrone Daukšaitė-Timpe, gauta informacija, jog darbo sutartis su Pareiškėju nutraukta jo valia, pensinio amžiaus darbuotojai yra patys suinteresuoti ir reiškia valią nutraukti darbo sutartis iki 2017 m. liepos 1 d. dėl palankesnių Darbo kodekso nuostatų, galiojusių iki 2017 m. liepos 1 d., numačiusių didesnes išeitines išmokas, nutraukiant darbo sutartis.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

1. Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar AB „Lietuvos geležinkeliai“ administracijos veiksmai nepažeidžia Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 7 str. 1 d. 4 p. nuostatų.

Lygių galimybių įstatymo 7 str. 1 d. 4 p. norma įtvirtina, jog įgyvendindamas lygias galimybes, darbdavys, neatsižvelgdamas į lytį, rasę, tautybę, pilietybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, amžių, lytinę orientaciją, negalią, etninę priklausomybę, religiją, privalo naudoti vienodus atleidimo iš darbo ir iš valstybės tarnybos kriterijus.

2. Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtina pamatinį asmenų lygybės principą. Konstitucijos 29 str. skelbia, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat

kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas), tačiau konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d., 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

3. Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriama mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimtys, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginat su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje. Remiantis Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 d., tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal lygių galimybių įstatymo 2 str. 5 d. nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

4. Vadovaujantis Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 d. įtvirtinta tiesioginės diskriminacijos sąvoka, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą, siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y. aptariamam atveju dėl amžiaus, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje kito asmens, neturinčio šio požymio, atžvilgiu.

5. Lygių galimybių įstatymo 4 str. įtvirtina įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarką nagrinėjant lygių galimybių pažeidimo atvejus, t. y. teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus

ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas. Pareiškėjas savo ruožtu, remiantis suformuota nacionalinių teismų bei Europos Teisingumo Teismo praktika, skunde privalo nurodyti *prima facie* aplinkybes, patvirtinančias pažeidimo faktą. Lygių galimybių įstatymo 25 str. 1 d. 5 p. nustato, jog Pareiškėjas privalo pateikti įrodymus, patvirtinančius skunde nurodytas aplinkybes.

6. Pareiškėjas į lygių galimybių kontrolierę kreipėsi, teigdamas, kad buvo priverstas pasirašyti atleidimo iš darbo dokumentus, t. y. prašymą atleisti iš darbo bei sutartį dėl darbo sutarties nutraukimo šalių sutarimu, kadangi jam dėl jo amžiaus buvo daromas spaudimas nutraukti darbo santykius.

7. Iš Pareiškėjo skunde nurodytų aplinkybių bei AB „Lietuvos geležinkeliai“ nurodytos informacijos bei pateiktų rašytinių dokumentų nustatyta, jog nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2017 m. birželio 9 d. Direkcijoje iš darbo dėl skirtingų priežasčių (vyrauja atleidimo šalių susitarimu pagrindas) buvo atleisti įvairaus amžiaus darbuotojai, iš jų 75 darbuotojai nuo 23 iki 50 metų amžiaus; 42 darbuotojai nuo 50 iki 60 metų amžiaus; 12 darbuotojų nuo 60 metų iki senatvės pensijos amžiaus. Taigi šie duomenys nesudaro pagrindo daryti išvados, jog minėtu laikotarpiu buvo atleidžiami vien tik ar ypač vyresnio amžiaus darbuotojai, priešingai, iš AB „Lietuvos geležinkeliai“ pateiktų duomenų matyti, kad daugiausiai buvo atleista darbuotojų nuo 23 iki 50 metų amžiaus.

8. Iš AB „Lietuvos geležinkeliai“ pateikto 2017 m. kovo 22 d. Pareiškėjo prašymo dėl darbo sutarties nutraukimo matyti, jog Pareiškėjo prašyme nurodyta atleidimo data – 2017 m. kovo 28 d., atleidimo pagrindas – šalių susitarimu, išeitinės išmokos dydis – keturių mėnesių darbo užmokesčio dydžio. Iš 2017 m. kovo 27 d. Pareiškėjo ir darbdavio susitarimo dėl darbo sutarties nutraukimo šalių susitarimu matyti, kad analogiškos darbo sutarties nutraukimo sąlygos įtrauktos į šį susitarimą. Taigi darbo sutarties sąlygos, taip pat ir išeitinės išmokos dydis, nustatytos tiek Pareiškėjo prašyme dėl jo atleidimo iš darbo, tiek sutartyje dėl darbo sutarties nutraukimo šalių susitarimu, šie dokumentai pasirašyti Pareiškėjo, Pareiškėjas jų pakeisti, atšaukti neprašė. 2017 m. balandžio 3 d. AB „Lietuvos geležinkeliai“ rašte nurodoma, kad Pareiškėjas pageidavo, kad tokiomis pačiomis būtų nutraukta ir jo sutuoktinės darbo sutartis. Iš AB „Lietuvos geležinkeliai“ pateiktų Pareiškėjo sutuoktinės 2017 m. kovo 27 d. prašymo dėl darbo sutarties nutraukimo taip pat 2017 m. balandžio 3 d. susitarimo dėl darbo sutarties nutraukimo matyti, jog Pareiškėjo pensinio amžiaus sulaukusios sutuoktinės, taip pat dirbusios AB „Lietuvos geležinkeliai“, darbo sutartis nutraukta šalių susitarimu panašiomis sąlygomis (susitarta

dėl trijų vidutinio darbo užmokesčio dydžio išėtinės išmokos). Atkreiptinas dėmesys, jog iki 2017 m. liepos 1 d. galiojo palankesnės darbo sutarties nutraukimo sąlygos senatvės pensijos amžiaus sulaukusiems asmenims, ši aplinkybė taip pat galimai paskatino tiek Pareiškėją, tiek jo sutuoktinę nutraukti darbo santykius.

9. Taigi nustatytos aplinkybės nepagrindžia fakto, jog Pareiškėjo amžius galėjo būti lemiamas veiksnys, įtakojęs darbdavį nutraukti su Pareiškėju darbo santykius. Pareiškėjas nepateikė įrodymų, sudarančių pagrindą manyti, jog darbo santykiai nutraukti dėl jam daryto darbdavio spaudimo. Iš AB „Lietuvos geležinkeliai“ pateiktos bei viešai prieinamos informacijos žiniasklaidoje matyti, jog dalis bendrovės darbuotojų yra atleidžiami bendrovėje vykstant centralizacijai ir struktūriniais pertvarkymams, nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2017 m. birželio 9 d. vien Direkcijoje atleisti 184 darbuotojai, kurių amžius buvo labai įvairus.

10. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, nėra pagrindo konstatuoti, jog AB „Lietuvos geležinkeliai“, nutraukdami darbo sutartį su Pareiškėju, pažeidė pareigas, įtvirtintas Lygių galimybių įstatymo 7 str. 1 d. 4 p.

11. Pažymėtina, jog Pareiškėjo skunde nurodyti reikalavimai pakeisti atleidimo iš darbo datą, įpareigoti išmokėti papildomą išėtinę išmoką bei atlyginti neturtinę žalą nepriklauso lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijai ir yra nagrinėtini darbo ginčų komisijoje.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 str., 17 str., 29 str. 2 d. 5 p.,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, nepasitvirtinus jame nurodytiems pažeidimams.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir AB „Lietuvos geležinkeliai“ administraciją.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, laikinai einanti
lygių galimybių kontrolieriaus pareigas

Edita Žiobienė